

STROKOVNE PODLAGE

za pripravo prilagojenih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki zagotavljajo enakovreden izobrazbeni standard (Sprejeto na 68. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje 20. 5. 2004; ni lektorirano)

1. Pravna podlaga

a- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur.l. RS št.54 2000) v 12. členu določa, da se s prilagojenimi izobraževalnimi programi za področja poklicnega in strokovnega izobraževanja ter splošnega srednjega izobraževanja, ki omogoča otrokom s posebnimi potrebami pridobiti enakovreden izobrazbeni standard, lahko prilagodi:

- predmetnik
- organizacija
- trajanje
- način preverjanja in ocenjevanja znanja
- napredovanje
- časovna razporeditev pouka

b- Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja ter programov srednjega strokovnega izobraževanja (sprejet na seji Strokovnega sveta za poklicno in strokovno izobraževanje-november 2001) v poglavju X določajo, da se pri prilagojenih programih z enakovrednim izobrazbenim standardom za poklicno in strokovno izobraževanje OPP lahko izobraževalni program prilagodi tako, da se poleg prilagoditev, ki veljajo za izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ob upoštevanju minimalnih in maksimalnih standardov predvidi daljše trajanje izobraževanja in nadomesti posamezne predmete ali vsebine z ekvivalentnimi, ki omogočajo doseganje enakovredne poklicne kvalifikacije oziroma poklicne kompetence.

c- Izhodišča področne komisije za poklicno in strokovno izobraževanja otrok s posebnimi potrebami so tem določilom podrejena.

d- Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (12. člen) določa, da imajo izobraževalni programi splošni in posebni del. Posebni del prilagojenih izobraževalnih programov z enakovrednim izobrazbenim standardom za OPP vsebuje še:

- dejavnosti, ki so potrebne za doseganje optimalnega razvoja posameznega otroka oziroma mladostnika ter
- navodila za izvajanje

2. Načela

Pri pripravi prilagojenih programov z enakovrednim izobrazbenim standardom za poklicno in strokovno izobraževanje je poleg splošnih načel potrebno upoštevati še naslednja načela:

- integracije tega izobraževanja v celovit sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja
- enakih možnosti ob hkratnem upoštevanju drugačnosti
- pravica do izbire (šole, ki zagotavlja najboljše možnosti zanj)
- organiziranja tega izobraževanja čim bližje domu
- individualiziranega pristopa
- načelo vključevanja staršev v proces
- interdisciplinarnosti in timskega dela

3. Kaj prilagajamo (po ZUOPP 12. člen)

Upoštevaje pravno podlago ter druge konceptualne zahteve je v izobraževalnih programih poklicnega in strokovnega izobraževanja možno prilagoditi

- predmetnik:
- organizacija (in oblike vzgojno izobraževalnega dela)
- časovna razporeditev pouka
- trajanje izobraževanja
- način preverjanja in ocenjevanja znanja
- napredovanje

3.1. Predmetnik

Prilagojeni izobraževalni programi z enakovrednim izobrazbenim standardom za poklicno in strokovno izobraževanje bodo namenjeni zlasti senzorno in gibalno oviranim. Vsaka od teh skupin je, toliko specifična v svojem razvoju ter v možnostih za izobraževanje, da bodo izobraževalni programi prilagojeni vsaki od omenjenih skupin.

Prilagojeni izobraževalni programi z enakovrednim izobrazbenim standardom se lahko v predmetniku razlikujejo od rednih in od drugih prilagojenih programov.

Posamezni prilagojeni program z enakovrednim izobrazbenim standardom za dijake z določeno vrsto primanjkljajev, ovir oziroma motenj bo posamezne predmete lahko nadomestil z ekvivalentnimi predmeti.

Posamezni prilagojeni program z enakovrednim izobrazbenim standardom bo imel tudi specifične dejavnosti za optimalni razvoj. To je posebni del prilagojenih izobraževalnih programov za OPP, ki zajema dejavnosti, ki so potrebne za doseganje optimalnega razvoja posameznega OPP preko katerega se s strokovno specifičnimi načini dela reeducira (skuša na novo razviti ali poboljšati) izgubljene funkcije ali se skuša kompenzirati izgubljene funkcije oziroma rehabilitirati na način, da dijaka s posebnimi potrebami naučimo živeti in funkcionirati v okolju s svojim primanjkljajem, ovirami oziroma motnjami.

To so specialistična dela in jih lahko izvajajo le ustrezni strokovnjaki. Ta del je zelo pomemben, saj šele ta del zagotavlja tem dijakom možnosti za poklicno in strokovno izobraževanje in kasnejše socialno življenje in delo.

3.2.Organizacija (in oblike vzgojno izobraževalnega dela)

Organizacijo in oblike vzgojno izobraževalnega dela je potrebno prilagoditi vsakemu OPP in sicer tako, da se upošteva odločba o usmeritvi in lastnosti posameznega otroka. Z individualiziranim programom se mora za vsakega posameznika določiti njemu lasten način izobraževanja. Zlasti ob vključitvi v poklicno ali strokovno izobraževanje je zato smiselno pritegniti k sodelovanju specialnega pedagoga (defektologa), ki je v največji meri poučeval oziroma usposabljal otroka v osnovni šoli.

Pri izdelavi individualiziranega programa je potrebno v največji možni meri vključevati dijaka s posebnimi potrebami.

Pri organizaciji dela je potrebno upoštevati psihofizične sposobnosti, da ne pride do preobremenjenosti.

Vselej je potrebno upoštevati močna področja dijaka. Vključevati ga je potrebno v vse aktivnosti, ki jih organizira šola, seveda z upoštevanjem njegovih omejitev.

Ker imajo dijaki s senzornimi okvarami ter gibalno ovirani številne kognitivne, komunikacijske, socializacijske in emocionalne posebnosti, je potrebno pri organizaciji in oblikah dela upoštevati in se prilagoditi vsakemu posamezniku.

3.3.Časovna razporeditev pouka

Pouk naj bo razporejen tako, da bo upošteval psihofizične zmožnosti vsakega dijaka. Zato naj pouk ne bo togo vezan na klasično šolsko uro. Ima naj po potrebi krajše intenzivne dele in vmesne počitke in odmore. Ustrezno naj se porazdelijo intenzivne in obremenjujoče oblike z bolj sproščujočimi oblikami. Pri sami izvedbi upoštevati individualne posebnosti vsakega dijaka.

3.4.Trajanje izobraževanja

Zaradi komunikacijskih in drugih psihofizičnih posebnosti je pri dijakih s PP otežena pot spoznavanja in učenja. Zato se za posamezne programe oziroma vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj (zlasti za gluhe in naglušne) tudi podaljša izobraževanje za največ eno leto.

3.5. Načini preverjanja in ocenjevanja znanja

Preverjanje in ocenjevanje znanja naj se načrtuje tako, da bo čimbolj upoštevalo optimalne psihofizične pogoje vsakega posameznega dijaka. Prilagoditve se izvajajo tako, da se uporabi tista pot komuniciranja in sporočanju, kjer je posameznik najbolj učinkovit. Zato naj bo za gluhe in naglušne prevladujoča pisna pot preverjanja in ocenjevanja. Za slepe pa slušno-govorna. Za dijake s slabši fizično kondicijo naj se preverjanje opravlja krajši čas ali s presledki in vmesnimi počitki. Preverjanje in ocenjevanje naj bo usklajeno, brez presenečenj. Izjemno slabi dnevi dijaka naj se upoštevajo. Preverjanje in ocenjevanje naj se načrtuje v sodelovanju z dijakom s PP.

3.6. Napredovanje

Dijak s posebnimi potrebami mora za napredovanje obvladati vsaj minimalni standard znanja pri vseh predmetih. V splošnem delu izobraževalnega programa se lahko določijo tudi specifičnosti pri pogojih za napredovanje in dokončanje s tem, da poklicne kompetence niso ogrožene.

4. Dejavnosti za optimalni razvoj

4.1. Zakonska osnova

Dejavnosti za optimalni razvoj so obvezna sestavina prilagojenih programov z enakovrednim izobrazbenim standardom za poklicno in strokovno izobraževanje in jih opredeljuje Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja v 12. členu.

4.2. Funkcija dejavnosti za optimalni razvoj

Izhodišča kurikularne prenove za OPP kot temeljno vrednoto postavljajo posameznika in njegov razvoj kot kulturnega, ustvarjalnega, delovnega, družbenega in okolja se zavedajočega bitja. To pomeni, da se dejavnosti, namenjene optimalnemu razvoju, ne omejujejo le na podporo pri doseganju v učnih načrtih zapisanih ciljev, temveč vsakemu posamezniku omogočajo, da glede na svojo specifično doseže optimalni razvoj. Biti morajo torej predvsem v funkciji omogočanja optimalnega razvoja posameznega dijaka, kot to določa ZOUPP 4. členu.

4.3. Povezava z delovnim okoljem

Prilagojeni programi z enakovrednim izobrazbenim standardom za poklicno in strokovno izobraževanje za otroke s posebnimi potrebami so namenjeni predvsem poklicnemu razvoju, ki je pomemben sestavni del in pogoj za socialno – inkluziven razvoj. Zato morajo dejavnosti za optimalni razvoj omogočiti neposreden stik s potencialnim poklicnim in delovnim okoljem,

kar pomeni, da vključujejo obiske in krajše neposredno vključevanje potencialno delovno okolje dijakov.

4.4. Obseg dejavnosti

Dejavnosti za optimalni razvoj se predvidijo kot dejavnosti, ki delno potekajo integrirano v pouk, delno pa se izvajajo kot posebne dejavnosti izven pouka.. Obseg dejavnosti je odvisen od potreb vsakega posameznega dijaka s posebnimi potrebami in obsega najmanj eno uro tedensko.

4.5. Vključitev v program

Opis dejavnosti na splošni ravni je sestavni del posebnega dela prilagojenih programov z enakovrednim izobrazbenim standardom za poklicno in strokovno izobraževanje za vsako skupino posebnih potreb. Na tej podlagi pa izvajalci pripravijo izvedbeni program za posamezne razrede, posebne skupine dijakov ali za posamezne dijake, glede na vsakokratno situacijo.

4.6. Individualne prilagoditve in opis dejavnosti

Iz prilagojenih programov z enakovrednim izobrazbenim standardom in katalogov znanj za posamezne predmete ali predmetne sklope mora biti jasno razvidno, katere dejavnosti je nujno vključiti za določeno skupino dijakov s posebnimi potrebami. Opis takih dejavnosti za vsako skupino naj bo sestavni del prilagojenega programa z enakovrednim izobrazbenim standardom, pri čemer je potrebno naknadno, za vsak individualni primer posebej določiti, katere posebne dejavnosti so potrebne za posameznega dijaka znotraj predmeta, predmetnega sklopa in katere naj bodo organizirane kot posebne dejavnosti izven pouka.

4.7. Povezava s ključnimi kvalifikacijami

Opredelitev ključnih kvalifikacij, kot so zasnovane v Izhodiščih za pripravo programov poklicnega in strokovnega izobraževanja in kot se pripravljajo za nove programe, zahteva dodatne dejavnosti za posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami, ki naj se navedejo pri opisu vsake od ključnih kvalifikacij, kot jih predvidevajo nova izhodišča, za vsak sklop posebnih potreb. S tem se bo dobil nabor dejavnosti, ki omogočajo doseganje višje stopnje razvoja ključnih kvalifikacij in ki jih izvajalci posameznih predmetov ali delov programa vključujejo v izobraževalni proces glede na specifične potrebe posameznega dijaka.

4.8. Izvajalci

Dejavnosti za optimalni razvoj naj izvajajo učitelji ali strokovni delavci po navodilih in v dogovoru z defektologom ali učiteljem, ki je za to delo dodatno usposobljen.

5. Navodila za izvajanje

Skladno z določili 12. člena Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja so **navodila za izvajanje** posebni del. prilagojenih izobraževalnih programov z enakovrednim izobrazbenim standardom.

Navodila so operacionalizacija tistih sestavin programa, ki se lahko prilagajajo skladno z 12. členom Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami in jih ni možno natančneje opredeliti v drugih obveznih sestavnih delih programa, ki so:

- cilji vzgoje in izobraževanja
- trajanje izobraževanja
- načini preverjanja in ocenjevanja
- pogoji za vključite
- pogoji za napredovanje in dokončanje
- predmetnik
- predmetni katalogi znanj
- potrebna znanja izvajalcev predmetov
- obseg in vsebina praktičnega izobraževanja
- organizacija izobraževanja

Navodila se lahko pripravijo za posamezne skupine dijakov s posebnimi potrebami in se smiselno vključujejo v posamezne programe ali pa se pripravijo posebna navodila za vsak program posebej.

Prilagojeni program z enakovrednim izobrazbenim standardom se lahko izvaja v posebnih oddelkih rednih srednjih šol, v specialnih vzgojno izobraževalnih ustanovah ali pa kot kombinacija obeh možnosti. Pripravlavec in predlagatelj mora predvideti eno ali več možnosti za izvajanje programa in temu ustrezno prilagoditi tudi navodila.

Navodila za izvajanje naj za vsako skupino dijakov s posebnimi potrebami vsebujejo zlasti naslednje sestavine:

- izvajanje pedagoškega dela

Ta del naj vsebujejo usmeritve za pripravo in uporabo učnih gradiv, delovnih zvezkov, pripomočkov, pomagala, zapisov. Prav tako tudi za izvedbo praktičnega dela izobraževanja, izbirnih vsebin, ekskurzij, izletov, športnih in kulturnih dni ter taborov z ustreznimi prilagoditvami.

- preverjanje in ocenjevanje

Pripravijo se natančnejša, specifična navodila za izvedbo posameznih načinov preverjanja in ocenjevanja. Pri tem se izvajalce programa usmeri v prilagajanje preverjanja in ocenjevanja, ki je dijakova najučinkovitejša pot za izkazovanja znanja. Za določene skupine se predvidi tudi preverjanje na domu ali v bolnici. Podaljša čas za pisanje testov ali drugih pisnih nalog. Po potrebi manjše število nalog. Predvidi se možnost za preverjanje s pomočjo asistenta v razredu ali individualno.

➤ časovno prilagoditev in razporeditev pouka

Zaradi specifičnosti dijakovih posebnih potreb (večja utrudljivost, težave s koncentracijo) in morebitnih pogostejših odsotnosti (bolezni, rehabilitacije..) se lahko spremenita dnevna in tedenska organizacija pouka, ki ju je treba predvideti v programu. Pouk oziroma izvajanje programa se lahko časovno prilagodi in organizira skladno psihofizičnimi potrebami celotne skupine dijakov s posebnimi potrebami ali pa samo določenih posameznikov (npr. dodatni krajši odmori zaradi utrujenosti...)

➤ prilagajanje prostorskih, tehničnih in drugih pogojev, ki jih mora izpolnjevati izvajalec programa

Tu se opišejo prilagoditve povezane s:

- posebnimi pogoji prihoda v šolo,
- prilagoditve opreme in potrebnih tehničnih pripomočkov pri izvajanju izobraževalnega programa (pouka),
- prilagoditve povezane z izvajanjem drugih dejavnosti ki so pogoj za uspešno splošno in praktično izobraževanje, (npr.: prostori za zdravstveno nego ali aplikacijo določenih pripomočkov),
- druge potrebne prilagoditve.

➤ izvajanje druge pomoči in sodelovanje z drugimi področji (zdravstvo)

Predvideti je potrebno drugo dodatno pomoč oziroma sodelovanje strokovnjakov z drugih področji.

Predvideti je potrebno tudi psihosocialno pomoč, ki se izvaja s spremljanjem šolske svetovalne službe. Lahko v skupini za samopomoč. Psihosocialno pomoč lahko v sodelovanjem z izvajalcem programa zagotovi tudi specializirana ustanova, invalidska organizacija ali koncesionar.

Nekaterim dijaku s posebnimi potrebami bo potrebno zagotoviti stalno sodelovanje z zdravstveno terapevtsko službo (medicinska nega, fizioterapija, delovna terapija, logopedija v ambulantni ali mobilni obliki).

Predvideno sodelovanje s starši naj šola zagotovi z rednimi stiki s starši na govorilnih urah, roditeljskih sestankih, z rednimi tiskimi srečanji in drugimi oblikami.